

59 אָנִי אֱהִי עִמָּךְ כָּבֵל מְקוּם שְׂבוּ תְהִיָּה.
60 מְרַגְלָא בְּפוּמִיהוּ דְרַבְנָן דִּבְנֵה - מימרא זו היתה רגילה בפייהם של
61 התלמידי חכמים שביבנה. אָנִי - העוסק בתורה, בְּרִיָּה אֲנִי, וְחֶבְרִי -
62 עם הארץ העוסק במלאכתו, אף הוא בְּרִיָּה כְמוֹנִי, כלומר, יש לו לב
63 כְמוֹנִי להבחין בין טוב לרע. אָנִי עוֹסֵק בְּמִלְאכְתִּי (לימוד התורה)
64 בְּתוֹךְ הָעִיר, וְאֵילוּ הוּא עוֹסֵק בְּמִלְאכְתוֹ בַּשָּׂדֶה, וְנִמְצָא, שְׂמֵלֶכְתִּי
65 יוֹתֵר נוּחַה מִמִּלְאכְתוֹ. אָנִי מְשִׁיבִים בְּבוּקֵר לְמִלְאכְתִּי, וְאֵף הוּא
66 מְשִׁיבִים לְמִלְאכְתוֹ. בְּשֵׁם שְׂהוּא אֵינוֹ מְתַנַּדֵּר בְּמִלְאכְתִּי, כלומר,
67 אֵינוֹ חָפֵץ לְתַפּוֹס אֶת מִלְאכְתִּי וְלַעֲסוֹק בְּתוֹרָה, כִּדְ אָנִי אֵינוֹ מְתַנַּדֵּר
68 בְּמִלְאכְתִּי - אֵף אֲנִי אֵינוֹ רוֹצֵה לְעוֹבֵת אֶת לִימוּד הַתּוֹרָה וְלַעֲסוֹק
69 בְּמִלְאכְתִּי. וְשָׂמָּה תֵּאמַר שֶׁהָדִין עִמּוֹ בּוֹה שְׂאֵינוֹ רוֹצֵה לְתַפּוֹס אֶת
70 מִלְאכְתִּי לִימוּד הַתּוֹרָה, לִפִּי שְׂאֵנִי מְרַבֵּה בַּהּ (וְהוּא מְמַעֵיט, כלומר,
71 אֵילוּ הִיָּה הוּא עוֹסֵק בְּתוֹרָה לֹא הִיָּה לוֹ לֵב פְּתוּחַ לְהִרְבוֹת בְּתוֹרָה
72 כְּמוֹתִי, אֲלֵא יוֹכֵל הִיָּה לְלַמּוֹד רַק מֵעַט, וְלֹא הִיָּה נוֹטֵל עַל כֶּךָ שֶׁכֵּר,
73 אֵין הַדְּבַר כֵּן, שֶׁהָרִי שְׂנִינִי (מנחות ק) ש'אֲחֵד הַמְרַבֵּה וְאֲחֵד הַמְּמַעֵיט,
74 וְכֵלְכֵד שִׁיבּוּיָן לְבֹו לְשִׁמּוּיָם'. כלומר, שְׂאֵילוּ הִיָּה עוֹסֵק בְּתוֹרָה, אֵף
75 אִם לֹא הִיָּה בְּכוּחוֹ לְהִרְבוֹת בַּהּ, מִכֵּל מְקוּם הִיָּה נוֹטֵל שֶׁכֵּר כְּמוֹ
76 הַמְּרַבֵּה.
77 מְרַגְלָא בְּפוּמִיהּ דְאֲבִי, לְעוֹלָם יְהֵא אֲדָם עָרוּם בִּירְאָה, כלומר,
78 שִׁיעָרִים בְּכֵל מִינֵי חֲתוּבוֹת כְּדִי לְהַגִּיעַ לִירְאֵת בּוֹרְאוֹ. וְכִמוֹ כֵּן יְהֵא
79 מִתְנַהֵג תְּמִיד ב'מַעֲנֵה רַח (משיב) [ישיב] חֶמֶה' (משלי טו א), וְיְהֵא
80 מְרַבֵּה שְׁלוֹם עִם אֲתוּיוֹ וְעִם קְרוֹבָיו וְעִם כָּל אֲדָם, וְאֵפִילוּ עִם נְכָרִי
81 בְּשׂוֹק, כִּדְ שִׁיָּהָ עַל יַדִּי מַעֲשִׂים אֲלוֹ אֲהוּבִים בְּשִׁמּוּיָם לְמַעְלָה, וְנִהְיָד
82 בֵּין בְּנֵי אָדָם לְמַטָּה, וְיְהֵא מְקוּבֵל עַל הַבְּרִיּוֹת.
83 אֲמָרוּ עָלָיו עַל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, שְׂלֵא הַקְּדִימוֹ אֲדָם שְׁלוֹם
84 מְעוֹלָם, וְאֵפִילוּ נְכָרִי בְּשׂוֹק, לִפִּי שְׂלַעוֹלָם הִיָּה הוּא דוֹרֵשׁ תְּחִילָה
85 בְּשִׁלּוּם כֵּל אָדָם.
86 מְרַגְלָא בְּפוּמִיהּ דְרַבָּא, תְּבִלְתִּי חֲכָמָה - עֵיקָרָה שֶׁל תּוֹרָה, שִׂיָּהָ
87 עִמָּה תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שְׂלֵא יְהֵא אֲדָם קוֹרָא וְשׁוֹנֵה בְּתוֹרָה,
88 וְכּוֹעֵט בְּכַבְדּוֹ וּבְאִמּוֹ, וְכִרְבּוֹ, וְכִמִּי שְׂהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֲכָמָה
89 וּבְמִנְיָן (בשנים), שְׂנָאֵמֵר (תהלים קא ט) 'רֵאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה' שְׂכָל
90 טוֹב לְכָל עוֹשֵׂיהֶם'. 'לְעוֹשִׂים' לֹא נֵאמֵר, אֲלֵא 'לְעוֹשֵׂיהֶם', דִּהֵינּוּ
91 לְעוֹשִׂים לְשִׁמָּה - אֲלוֹ הַלּוּמוּדִים לְשֵׁם קִיּוּם הַתּוֹרָה. וְלֹא לְעוֹשִׂים
92 שְׂלֵא לְשִׁמָּה - הַלּוּמוּדִים וְאִינֵם מְקִיּוּמִים. וְכָל הָעוֹשֵׂה שְׂלֵא לְשִׁמָּה
93 נֹתֵן לוֹ (עדיף הִיָּה לוֹ) שְׂלֵא נְכָרָא בְּעוֹלָם.
94 מְרַגְלָא בְּפוּמִיהּ דְרַב (לֹא כְּמוֹ הָעוֹלָם הִיָּה כִּךְ הוּא הָעוֹלָם הַכָּא),
95 אֲלֵא הָעוֹלָם הַכָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׂתִיָּה, וְלֹא בְּרִיָּה וְרַבִּיָּה,
96 וְלֹא מִשָּׂא וּמְתָן, וְלֹא קִנְאָה וְלֹא שְׂנְאָה וְלֹא תְּחַרּוֹת, אֲלֵא צְדִיקִים
97 יוֹשְׁבֵינָן וְעִמְרוּתֵיהֶם בְּרֵאשִׁיָּהֶם, וְנִהְיִים מִזִּיּוּ הַשְּׂכִינָה, כְּמוֹ שְׂנָאֵמֵר
98 לְגַבִּי נִדָּב וְאֵבִיחֵוּא וְשִׁבְעִים חֻזְקִים (שמות כד ט) וְיִחְזוּ אֶת הָאֱלֹהִים
99 וְיֵאכְלוּ וְיִשְׂתּוּ, וְכוּונַת הַכְּתוּב הִיָּה שֶׁהֵם שִׁבְעוּ מִזִּיּוּ הַשְּׂכִינָה כְּאֵילוּ
100 אֲכָלוּ וְשָׂתוּ.
101 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא בְּעִנּוּן זְכוּתָן שֶׁל הַנְּשִׂים לְעֵתִיד לְבוֹא: גְּדוּלָּה
102 הִיָּה הַחֲכָמָה שֶׁחֲבִמְיָן הַקְּדוּשׁ בְּרִיָּד הוּא לְנָשִׁים בְּעִנּוּן הַשְּׂכֵר
103 לְעוֹלָם הַבָּא, יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים, שְׂנָאֵמֵר (ישעיה לב ט) 'נָשִׁים שְׂאֵנֹנֹת
104 קִמְנָה שְׂמַעְנָה קוֹלֵי גְּבוּת בְּטוֹחוֹת הָאֲנָה אֲמַרְתִּי'. כלומר, מֵאֲחֵר
105 וְכִפֵּל הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹנוֹ, וְכִינָה אֶת הַנְּשִׂים 'שְׂאֵנֹנֹת' וְבוֹטוֹחוֹת, יֵשׁ
106 לְלַמּוֹד מִכֶּךָ שֶׁגְּדוּלָּה הַבְּטָחָה שְׂכָרָן יוֹתֵר מִשֵּׁל הָאֲנָשִׁים.
107 אֲמַר לִיָּה רַב לְרַבִּי תִּיָּא, נָשִׁים כְּמֵאִי וְכִינּוּן - בְּשֶׁכֵּר מֵה זְכוּת
108 הַנְּשִׂים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. בְּאֲקָרוּיָי בְּנִיָּהוּ לְבִי כְּנִישְׂתָּא - בְּמָה שֶׁחַן
109 מְבִיאָתָּ אֶת הַבְּנִים הַקְּטַנִּים לְבֵית הַכְּנַסֵּת לְקַרְוֵא שֶׁם מְקָרָא מִפִּי רַבִּם,
110 וּבְכַתְּבֵיהֶם בְּבְרִיָּהוּ בִי רַבָּנָן - וְכֵן בְּמָה שֶׁחַן שְׂלַחוֹת אֶת בְּרִיָּהוּ לְבֵית
111 הַמְּדִרָשׁ, לְשׁוֹנֵת שֶׁם מִשְׁנֵה אֲגַמְרָא. וְנִמְרִין לְנִבְרִיָּהוּ עַד דְּתָתִי מִבִּי
112 רַבָּנָן - וּמִמְתִּינֵת הֵן לְבַעֲלֵיהֶן עַד שְׂבִיבִים מְבִית הַמְּדִרָשׁ, וְנִתְּנֹת
113 לְהֵם רְשׁוֹת לִילְךְ לְלַמּוֹד תּוֹרָה בְּעִיר אַחֲרָת.
114 הַגְּמָרָא מְפָרֶשֶׁת אֶת הַבְּרֻכּוֹת שֶׁהִיוּ חֲכָמִים מְבַרְכִים זֶה לֹוֹה כְּשַׁעֲמָדוּ
115 לְשׁוֹב לְבֵיתָם וְלֹאֲרַצֵּם מִן הַיְּשִׁיבָה: בִּי הָיוּ מְפַטְרֵי רַבָּנָן - כְּאִשֶּׁר הִיוּ
116 חֲכָמִים נְפָרִים זֶה מִזֶּה, בִּיצִיאָתָם מִבִּי (מבית מדרשו של) רַבִּי

1 בְּפִמְלִיאָ שְׂל מַעְלָה - בְּחַבְרַת שְׂרִי הָאוּמוֹת שְׂלַמְעֵלָה, וּבְפִמְלִיאָ שְׂל
2 מַטָּה - בְּחַבְרַת הַחֲכָמִים, וְכִינּוּן תְּהִלְמוּדִים הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָתָה, בֵּין
3 אִם הֵם עוֹסְקִין בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה - לְשֵׁם שְׂמִים, וְכִינּוּן אִם הֵם עוֹסְקִין בַּה
4 שְׂלֵא לְשִׁמָּה, אֲלֵא לְשֵׁם כְּבוֹד וְכִיוּצָא בּוֹה. וְכָל אֲלוֹ הַתְּלַמּוּדִים
5 הָעוֹסְקִין בְּתוֹרָה שְׂלֵא לְשִׁמָּה, הִיָּה רִצּוֹן שִׁיָּהוּ עוֹסְקִין בַּה לְשִׁמָּה.
6 רַבִּי אֶלְכָּסְנַדְרִי בְּתֵר צִלוּתִיהּ (אֲחֵר תְּפִילְתּוֹ) אֲמַר חֶכֵי, הִיָּה רִצּוֹן
7 מִלְּפָנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתַּעֲמִידֵנוּ בְּקֶרֶן זֹיֵת שִׁישׁ בַּה אוֹרָה, וְאֵל
8 תַּעֲמִידֵנוּ בְּקֶרֶן זֹיֵת שֶׁל חֲשֶׁבֶת, וְאֵל יוֹדֵה (יצטער ויכאב) לְבָנָה,
9 וְאֵל הַחֲשֵׁכוֹ עֵינֵינוּ.
10 אִיכָּא דְאֲמַרִי - וְיֵשׁ אוֹמְרִים, הֵא - תְּפִילָה זו (שתעמידנו בקרן אורה),
11 רַב הַמְּנַנָּא מְצַלִּי לָהּ - הִיָּה מִתְּפַלֵּל אוֹתָהּ, וְאֵילוּ רַבִּי אֶלְכָּסְנַדְרִי
12 בְּתֵר דְּמְצַלִּי (אֲחֵר שֶׁהַתְּפַלֵּל) אֲמַר חֶכֵי, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, גְּלוּי וְיָדוּעַ
13 לְפָנֶיךָ שְׂרַצְנוּנְנוּ לְעִשׂוֹת אֶת רִצּוֹנְךָ, וְמִי מַעֲבָב בִּידֵינוּ שְׂלֵא נַעֲשֵׂה
14 אֶת רִצּוֹנְךָ, הַשְּׂאוֹר שְׂבַעֲפִסָּה שְׂגוּרָם הַחֲמִיצָה, דִּהֵינּוּ, יִצֵּר הָרַע
15 שְׁבַתוֹךְ הַלֵּב הַגּוֹרָם לְאֲדָם לְחַטּוֹא, וְכֵן עוֹל שְׂעַבּוּד מְלָכוּת. הִיָּה רִצּוֹן
16 מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתַּצִּילֵנוּ מִיָּדָם - מִיָּד הַיִּצֵּר הָרַע וּמִיָּד הַמְּלָכוּת, וְנִשְׁוֹב
17 לְעִשׂוֹת אֶת חֻזְקֵי רִצּוֹנְךָ כְּלָבֵב שְׂלָם.
18 כְּרַב בְּתֵר צִלוּתִיהּ אֲמַר חֶכֵי, אֱלֹהֵי, עַד שְׂלֵא נּוֹצְרֵתִי בְּעוֹלָם אֵינוֹ
19 כְּדָא - לֹא הִיָּיתִי חֲשׁוֹב הַגּוֹן כְּדִי לְהִיָּת נּוֹצֵר, וְעַכְשָׁיו שְׂכַבֵּר
20 נּוֹצְרֵתִי, מַה חֲשִׁיבוֹתִי, הָרִינִי פֹאֵלוֹ לֹא נּוֹצְרֵתִי, עַפְרָ אֲנִי נַחֲשׁב
21 אֵפִילוּ בְּחַיִּי, וְכָל וְהָמַר בְּמִיתִי, הָרִי אֲנִי לְפָנֶיךָ כְּכֵלִי מֵלֵא בּוֹשֵׁה
22 וְכִלְמָה מְחַיֵּ עוֹנוֹתִי. הִיָּה רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׂלֵא אַחְמָא
23 עוֹד, וְמָה שְׂכַבֵּר חֲמַתִּי לְפָנֶיךָ מִרַק (כֵּלְהוּ) בְּרַחֲמֵיךָ הַרְבִּים, אֲכַל
24 לֹא עַל יְדֵי יוֹסְרוֹן וְהַלְאִים רַעִים. וְהֵינּוּ - וְתִפִּילָה זוֹ הִיָּה הַיּוֹדֵי דְרַב
25 הַמְּנַנָּא זְוִי - שֶׁהִיָּה רַב הַמְּנַנָּא זְוִי מִתּוֹרָה, בְּיוֹמָא דְכַפּוּרִי -
26 בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים.
27 מִר בְּרִיָּה דְרַבִּינָא כִּי הָוֹה מְסִים צִלוּתִיהּ אֲמַר חֶכֵי, אֱלֹהֵי, נְצוֹר
28 לְשׁוֹנֵי מְרַע - שְׂמוֹר אֶת לְשׁוֹנֵי שְׂלֵא תְּדַבֵּר דְּבַר רַע, וְשְׂמוֹר אֶת
29 שְׂפִתוֹתֵי מוֹדֵר (שֵׁלֵא יִדְבְּרוּ דְבַר) מְרַמָּה, וְלְמַקְלָלִי, נַפְשִׁי תְּדוּם,
30 כְּלוֹמֵר, אֲתוֹק לְמַקְלָלִים אוֹתִי וְלֹא אֲשִׁיב לָהֶם כְּגוֹמֹלָם. וְנַפְשִׁי
31 כְּעַפְרָ לְכָל תְּהִיָּה, פְּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ (אֲחֵר מְצוּוֹתֶיךָ),
32 תְּרַדּוּף נַפְשִׁי, וְתַצִּילֵנִי מִפְּנֵעַ רַע (מִכֵּל פְּגַעִים רַעִים). וְלִמְצֵר רַעִים,
33 וּמֵאֲשֵׁה רַעָה, וּמִכָּל הָרַעוֹת הַמְּתַרְגְּשׁוֹת (הַמְּזוּמְנוֹת) לְבֵא בְּעוֹלָם,
34 וְכָל אֲלוֹ הַחֲוֹשְׁבִים עָלַי רַעָה - דְּבַר רַע, מְהֵרָה הִפֵּר אֶת עֲצָתָם
35 וְכִלְקַל אֶת מַחֲשַׁבוֹתָם. הִיָּה לְרִצּוֹן אֲמַרִי פִי - הַתְּפִילָה שְׂאֵנִי מוֹצִיא
36 בְּפִי תַעֲלֵה לְרַצּוֹן, וְהִגִּינוּ לְבִי - וְכֵן מַחֲשַׁבוֹת לְבִי, לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי
37 וְנוֹאֲלִי.
38 רַב שְׂתָת, כִּי הָוֹה יְתִיב בְּתַעֲנִיתָא - כְּאִשֶּׁר הִיָּה יוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית, בְּתֵר
39 דְּמְצַלִּי אֲמַר חֶכֵי - אֲחֵר תְּפִילָתוֹ הִיָּה אוֹמֵר כֵּן, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, גְּלוּי
40 לְפָנֶיךָ שְׂבוּמָן שְׂפִיתֵי הַמְּקַדֵּשׁ קִיּוּם הִיָּה אֲדָם חוֹטָא וּמְקַרִּיב קְרָבָן,
41 וְאֵין מְקַרִּיבִין עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמֶּנּוּ - מִן הַקְּרָבָן, אֲלֵא אֶת חֲלָבֵוּ וְדָמֵוּ,
42 וְכִכֵּר הִיָּה מְתַכְּפֵר לוֹ - לְחוּטָא. וְעַכְשָׁיו שְׂאֵין לֵנוּ בֵית הַמְּקַדֵּשׁ,
43 יִשְׁבְּתִי בְּתַעֲנִית, וְנִתְמַעַט מִן חַמְתָּ כֵּן חֲלָבִי וְדָמִי שְׂבוּגִי. הִיָּה רִצּוֹן
44 מִלְּפָנֶיךָ, שִׁיָּהָ חֲלָבִי וְדָמִי שְׂנַתְמַעַט מִמֹּמַת הַתַּעֲנִית נִידוּן כְּאֵילוּ
45 הַקְּרַבְתִּיו לְפָנֶיךָ עַל גְּפִי הַמִּזְבֵּחַ, וְתַרְצֵנִי.
46 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא שֶׁהִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר כְּשִׁים סַפֵּר אִיוּב: רַבִּי
47 יוֹחָנָן כִּי הָוֹה מְסִים סַפְרָא דְאִיוּב - כְּאִשֶּׁר הִיָּה מְסִים לְלַמּוֹד סַפֵּר
48 אִיוּב, אֲמַר חֶכֵי - אוֹמֵר הִיָּה כִּךְ. כּוֹף אֲדָם לְמוֹת, וְכוֹף בְּחֵמָה
49 לְשַׁחֲיוּתָהּ, וְהַכֵּל לְמִיתָה הֵם עוֹמְדִים. אֲשֵׁרִי מִי שְׂגוּל בְּתוֹרָה,
50 וְעַמְלוֹ בְּתוֹרָה, וְעוֹשֵׂה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ בְּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וְגְדַל בְּשֵׁם
51 הַשֵּׁם, וְנִפְטָר בְּשֵׁם טוֹב מִן הָעוֹלָם, וְעָלָיו אֲמַר שְׂלַמָּה הַמֶּלֶךְ בְּסַפֵּר
52 קַהֲלוֹ (א' ט) 'טוֹב שֵׁם מְשִׁמָּן טוֹב יוּם הַמּוֹת מִיּוֹם הַיְּלֹדוֹ'.
53 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִמְרֹת שְׂהוּי הַתְּנַאִים וְהַאוּמוֹרָאִים רַגִּילִים לּוֹמֵר:
54 מְרַגְלָא בְּפוּמִיהּ - מִימְרָא זוֹ הִיָּתָה רַגִּילָה בְּפִי דְרַבִּי מֵאִיר, כִּךְ אוֹמֵר
55 לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹאדָם, גְּמוֹר (לְמַד) כָּבֵל לְכַבֵּד וּבְכָל נְפִשָׁךְ
56 לְדַעַת אֶת דְּרַבִּי, וְלִשְׁקוֹד עַל יְדִלְתִי תוֹרָתִי, נְצוֹר - שְׂמוֹר אֶת דְּבַרִּי
57 תוֹרָתִי בְּלִבְךָ, וְגַדְדֵי עֵינֶיךָ תְּהִיָּה יְרֵאָתִי, שְׂמוֹר אֶת פִּיךָ מִכָּל דִּיבּוּר
58 שֶׁל חֲמָא, (וְהֵרָה וְקִדֵּשׁ אֶת עֲצָמְךָ מִכָּל אֲשִׁמָּה וְעוֹן, וְאִם תַּעֲשֵׂה כֵן,

המשך ביאור למס' ברכות ליום שבת קודש עמ' א

1 אָמִי, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שהיה זה ביציאתם מִפִּי רַבִּי חֲנִינְאֵה,
 2 אָמְרֵי לִיָּה הָכִי – היו אומרים זה לזה כך, עוֹלָמָךְ תִּרְאֶה בְּחַיֶּיךָ – כל
 3 צרכיך תמצא בעולם הזה, וְאַחֲרֵי־כֵן תֵּהֵא לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא,
 4 וְתִקְוֶתְךָ תַעֲמוּד לְדוֹר דְּוֹרִים [–לדורי דורות], לְבָרְךָ יְהִנֵּה [–יחשוב]
 5 תְּבוּנָה, פִּיךָ יִדְבֵר חֲכָמוֹת, וְלִשׁוֹנְךָ יִרְחִישׁ [–ענין דיבור] רְנָנוֹת
 6 [–שירות], עַפְעָפִיךָ יִישִׁירוּ [–יראו דברים ישרים] נְגִדָךְ, כְּלוֹמֵר,
 7 שְׂתֵהֵא מִבֵּין בְּתוֹרָה כְּהִלְכָה, עֵינֶיךָ יֵאִירוּ בְּמֵאֹר תְּוֹרָה, וּפְנִיךָ
 8 יִזְהִירוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ, שְׂפָתוֹתֶיךָ יִפְיֵעוּ דַעַת, וְכִלְיוֹתֶיךָ תַעֲלוֹזְנָה
 9 מִיִּשְׂרָאֵל, וּפְעָמֶיךָ [–צעדיך] יִרוּצוּ לְשִׁמוֹעַ אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, שְׁנִיתְנָה

10 מפיו של הקדוש ברוך הוא המכונה עֲתִיק יוֹמִין.
 11 כִּי הוּוּ מִפְּטָרֵי רַבָּנָן מִפִּי רַב חֲסִדָא, וְאָמְרֵי לָהּ מִפִּי רַבִּי שְׁמוּאֵל
 12 בַּר נַחֲמָנִי, אָמְרוּ לִיָּה הָכִי – היו אומרים מקרא זה (תהלים קמד יד)
 13 'אֱלוֹפִינוּ מְסוּפְלִים וְגו' אין פֶּרֶץ וְאֵין יוֹצֵאת וְאֵין צֹחֶה בְּרַחֲבֵינּוּ'.
 14 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור מקרא זה: בביאור התיבות
 15 'אֱלוֹפִינוּ מְסוּפְלִים' נחלקו רב ושמואל, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים,
 16 שנחלקו בזה רבי יוחנן ורבי אלעזר, חֵד אָמַר, אֱלוֹפִינוּ [–שרינו]
 17 בְּתוֹרָה, וּמְסוּפְלִים [–טעונים] בְּמִצְוֹת, וְחֵד אָמַר, אֱלוֹפִינוּ בְּתוֹרָה
 18 וּבְמִצְוֹת, וּמְסוּפְלִים בְּיִסּוּדֵיהֶם.

59 לעשות מלאכה בתשעה באב, אין עושין – אינם רשאים לעשות.
 60 וכל מקום תלמידי חכמים במלים, כלומר, אף במקום שנהגו
 61 לעשות מלאכה בתשעה באב, מכל מקום תלמידי חכמים אין להם
 62 לעשות בו מלאכה. אבל אדם שאינו תלמיד חכם אין לו להחמיר על
 63 עצמו ולהמנע מעשיית מלאכה, לפי שיש בזה משום גאווה. זו היא
 64 דעת חכמים. רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם יעשה כל אדם
 65 את עצמו בתלמיד חכם, כלומר, אף מי שאינו תלמיד חכם ראוי לו
 66 להחמיר על עצמו כתלמיד חכם, ולא יעשה מלאכה בתשעה באב,
 67 אף במקום שנהגו לעשות. ואין הוא סובר שיש בזה משום גאווה.
 68 ואם כן, קשיא דרבנן אדרבנן – יש להקשות סתירה משיטת חכמים
 69 כאן שאינם חוששים לגאווה לבני חתן החפץ לקרוא את שמע בליל
 70 נישואיו, לשיטת חכמים שם החוששים לגאווה באדם שאינו עושה
 71 מלאכה בתשעה באב במקום שנהגו לעשות. וכמו כן, קשיא דרבנן
 72 שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל – יש להקשות סתירה
 73 משיטת רבן שמעון בן גמליאל כאן החושש לגאווה, ואוסר על חתן
 74 לקרוא את שמע בליל נישואיו, לשיטתו במסכת פסחים, שיש לכל
 75 אדם לעשות עצמו כתלמיד חכם ולהמנע מעשיית מלאכה בתשעה
 76 באב אף במקום שנהגו לעשות.
 77 מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, מוחלפת השיטה – יש להחליף את
 78 שיטות התנאים באחד מן המקומות, או בסוגייתנו או בסוגיא במסכת
 79 פסחים, ונמצא, שאחד מן התנאים חושש לגאווה בין לגבי קריאת
 80 שמע ובין לגבי תשעה באב, ואילו השני אינו חושש לזה בשום מקום.
 81 תירוצו נוסף מביאה הגמרא: רב שישא בריה דרב אידי אמר, לעולם
 82 לא תחליף – אין צריך להחליף את השיטות, אלא יש ליישב את
 83 דעת רבנן ורבן שמעון בן גמליאל שלא תקשה סתירה בדבריהם.
 84 ומפרש רב שישא את דבריו: דרבנן אדרבנן לא קשיא – אין
 85 להקשות סתירה בדברי חכמים, שכן דווקא לגבי קריאת שמע אין
 86 הם חוששים לגאווה, משום דרבין דבבלי עלמא קא קרו ויאהו נמי
 87 קרי לא מיתוי ביוהרא – מאחר והכל קוראים את שמע, ואף הוא
 88 קורא עמם, אין זה נראה גאווה. אבל (הבא) [התם] – שם, לענין
 89 עשיית מלאכה בתשעה באב, פיון דבבלי עלמא עבדי מלאכה
 90 ויאהו לא קא עבדי מיתוי ביוהרא – מאחר ובאותו מקום נהגים
 91 הכל לעשות מלאכה, אזי אותו אדם שמחמיר על עצמו ואינו עושה
 92 מלאכה נראה כמתגאה עליהם, ולפיכך אסרו עליו חכמים לעשות
 93 כן.
 94 וכמו כן, דרבנן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא
 95 קשיא – אין להקשות סתירה בדברי רבן שמעון בן גמליאל, משום
 96 (התם) [דהבא] – כאן, לענין קריאת שמע, בכונה תליא מילתא –
 97 בכונת הלב הדבר תלוי, שהרי טעם הדבר שפטר חתן מקריאת שמע
 98 הוא משום שטרוד, ואנן סהדי דלא מצוי לבונוי דעתיה – ואנו עדים
 99 דבר שאין הוא יכול לכונן דעתו, ונמצא, שחתן החפץ לקרוא את
 100 שמע מתגאה בכך שיכול הוא לכונן, ועל כן אוסר עליו רבן שמעון
 101 בן גמליאל לעשות כן, אכל (הבא) [התם] – שם, לענין אי עשיית
 102 מלאכה בתשעה באב, אין בכך גאווה, משום שכל אדם הרוצה אותו
 103 שובת מעשיית מלאכה אינו סבור שהוא מחמת תשעה באב, אלא
 104 אומר בליבו, מלאכה הוא דאין לו – ודאי אין לו עתה שום מלאכה
 105 לעשות, שהרי פוק חוי במה במלני אפא פשוקא – צא וראה כמה
 106 בטלים יש בשוק, שאינם עושים מלאכה בכל ימות השנה, ונמצא
 107 שאין הדבר ניכר שנמנע מעשיית מלאכה מחמת תשעה באב, ואין
 108 בזה משום גאווה.

הדרן עלך היה קורא

פרק שלישי – מי שמתו

110 לעיל (טז) שנינו שהחתן פטור מקריאת שמע. פרק זה מוסיף ומלמד
 111 על אישים נוספים הפטורים מקריאת שמע וממצוות נוספות. כמו כן
 112 מתבארים בגמרא דיני קריאת שמע, תפילה, תפילין ותלמוד תורה
 113 במקומות מסויימים, כמבוארת המטונפות וכדומה.
 114

1 ומבארת הגמרא את המשך הפסוק: 'אין פרוץ, שלא תהא סיעתנו
 2 ו-חבורתינו) כסיעתו של דוד המלך, שיצא ממנו ו-מתוך חבורתו)
 3 אחיתופל. 'ואין יוצאת, שלא תהא סיעתנו כסיעתו של שאול
 4 המלך, שיצא ממנו דואג האדומי. 'ואין צוחה, שלא תהא סיעתנו
 5 כסיעתו של אלישע הנביא, שיצא ממנו גחזי. 'ברחובותינו, שלא
 6 יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח ו-שורץ) את תכשילו ברבים,
 7 כלומר, שיוצא לתרבות רעה ומחטיא את הרבים.

8 הגמרא מביאה מימרא בענין מוונות הצדיקים: נאמר בכתוב (ישעיהו מו
 9 יב) 'שמעו אלי אבירי לב הרהזקים מצדקה, ומקרא זה עוסק
 10 בצדיקים, המכונים 'אבירי לב, אלא שנחלקו רב ושמעאל בפירוש
 11 המקרא, ואמרי לה – ויש אומרים שנחלקו בזה רבי יוחנן ורבי
 12 אלעזר. חד – אחד מהם אמר שכונת הכתוב כך היא, שכל העולם
 13 כולו נזנין בצדקה – בצדקתו של הקדוש ברוך הוא, ולא בזכות
 14 שבידם, והם – הצדיקים, נזנין פרוע – בכוחם, כלומר, בזכות
 15 שבידם, ולפיכך כינה אותם הכתוב 'הרהזקים מצדקה, לפי שהם
 16 רחוקים מצדקתו של הקדוש ברוך הוא, דהיינו, שאינם צריכים ליוון
 17 בצדקה. וחד – ואחד מהם אמר, כל העולם כולו נזנין בזכותם –
 18 בזכות הצדיקים, ואילו הם – הצדיקים, אפילו בזכות עצמן אין
 19 נזנין, כלומר, אין להם מוונות כדי צרכיהם, ומתפרנסים בקושי. ולפי
 20 זה מתפרשים דברי הכתוב 'הרחוקים מצדקה' על כך שהצדיקים
 21 רחוקים מן הצדקת שלהם עצמם, שאף על פי שהעולם ניוון
 22 בצדקתם הם אינם מתפרנסים אלא בקושי.

23 כדרך יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב, ככל יום ויום
 24 ובימיו של רבי חנינא בן דוסא, היתה בת קול יוצאת מהר הזרע
 25 ו-הר סיני, ואומרת, כל העולם כולו נזנין בשביל ו-בזכותו של
 26 חנינא בני, ואילו חנינא בני עצמו די לו ליוון בקב של חרוצין מערב
 27 שבת לערב שבת, כלומר, כל השבוע היה מזונו חרוצין בלבו, לפי
 28 שהיה מתפרנס בצער ובצמצום, ולא היו מעות בידו לקניית לחם.
 29 הגמרא מביאה דעה החולקת על השיטות שהוזכרו לעיל בבאור
 30 ענין 'אבירי לב' ופליגא – אמוראים אלו המפרשים את דברי הכתוב
 31 'אבירי לב' על הצדיקים, חולקים הם על המימרא דרב יהודה, דאמר
 32 רב יהודה, מאן – מי הם אלו אבירי לב שעוסק בהם הכתוב, נוכחי
 33 ו-שם אומה בבבלו טפשיא – הטפשים, שרשעים הם ולבם קשה
 34 כאבן.

35 אמר רב יוסף, תדע – אביא לך ראייה שאבירי לב הם, דהא לא
 36 איגייר גיורא מיניהו – שהרי לא התגייר אפילו אחד מהם.
 37 אמר רב אשי, הגויים בני 'מתא מהבאי' אבירי לב ניהו – רשעים
 38 הם. דקא חוי יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא – שהרי רואים הם
 39 את כבוד התורה פעמיים בשנה, שהיו נאספים שם ישראל בחודש
 40 אדר לשמוע את הלכות הפסח מרב אשי, וכן בחודש אלול לשמוע
 41 את הלכות החג, ואף על פי כן לא קמגייר גיורא מיניהו – לא
 42 התגייר מהם איש.

43 שנינו במשנה: חתן אם רוצה לקרות וכו' קריאת שמע לילה
 44 הראשון קורא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל הרוצה ליטול
 45 את השם יטול.

46 מבואר מדברי המשנה, שחכמים מתירים לחתן לקרוא קריאת שמע
 47 בלילה הראשון לנישואיו, אף שפטור הוא משום טירדתו, ואין הם
 48 סוברים שיש בזה משום ידהרא ו-גאווה, שמאיה בעצמו שיכול לכונן
 49 לבו על אף טירדותו, ואילו רבן שמעון בן גמליאל אינו מתיר לכל
 50 אדם לעשות זאת, אלא רק למי שמוחק באדם גדול, לפי שהוא סובר
 51 שיש בזה משום גאווה.

52 הגמרא מקשה סתירה מסוגיא במסכת פסחים, שבה מפורש להיפך
 53 שחכמים חוששים לגאווה ורבן שמעון בן גמליאל אינו חושש. מקשה
 54 הגמרא: למימרא – וכי ניתן לומר, דרבן שמעון בן גמליאל תויש
 55 ליוהרא ו-גאווה, ואילו רבנן לא תוישי ליוהרא, והא אפכא
 56 שמעינן להו – והרי שמענו לכל אחד מהם שסובר להיפך, דתנן –
 57 שכך שנינו במסכת פסחים (דכ), מקום שנהגו בו לעשות מלאכה
 58 בתשעה באב, עושין – רשאים הם לעשות, ומקום שנהגו בו שלא

משנה

1 המשנה מבארת את דיני קריאת שמע לעוסקים בהלויית המת
 2 ובקבורתו: מי ששמתו אחד משבעת הקרובים שחייב להתאבל
 3 עליהם מוטל לפניו, שעדיין לא קברוהו, פטור מקריאת שמע, ומן
 4 התפילה - תפילת העמידה (שמונה עשרה), ומן התפילין, ומכל
 5 המצוות האמורות בתורה - מפני שהוא טרוד בקבורתו, שהיא
 6 טירדה של מצוה.
 7 נושאי המטה של המת, וחלופיהן - והאחרים המחליפים אותם,
 8 וחלופי חלופיהן - ואלו המחליפים את אותם אחרים, את - [בין אלו]
 9 שלפני המטה, וישאו אותה כאשר תגיע אליהם, ואת - [ובין אלו]
 10 שלאחר המטה, שכבר נשאוה, כך דינם, את - [אותם אלו] שלפני
 11 המטה ועדיין לא נשאוה, ויש למיטה צורך בהם שישאוה, פטורים
 12 מקריאת שמע, ואת שלאחר המטה, שכבר נשאוה, אף אם עדיין יש
 13 למיטה צורך בהם, חייבין בקריאתה, שכיון שכבר נשאו אותה ויצאו
 14 ידי חובה אינם טרודים עוד במצוה. ואלו ואלו, אלו שכבר נשאוה
 15 ואלו העתידים לישא אותה, פטורים מן התפילה, מפני שחובתה
 16 מדברי חכמים בלבד.
 17 קברו את המת וחזרו מבית הקברות, אם יכולין להתחיל ולגמור
 18 קריאת שמע עד שלא יגיעו לשורה, ותחילו לקרוא, ואם לאו - ואם
 19 לא יספיקו לגמור, לא יתחילו.
 20 העומדים בשורה, הפנימיים הרואים את פני האבל, פטורים
 21 מקריאת שמע, לפי שהם סמוכים לאבל וצריכים לדבר עמו.
 22 והחיצונים שאינם רואים את פניו, חייבים בקריאת שמע, משום

24 שאינם מדברים עימו, ולא התאספו אלא לכבודו, שיראה שבאו עם
 25 רב.
 26 (נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע ומן התפילין ותיבין
 27 בתפילה ובמוזוזה ובברכת המזון).

גמרא

28 שנינו במשנה, מי שמתו מוטל לפניו, פטור מקריאת שמע ומן
 29 התפילה ומן התפילין ומכל מצוות האמורות בתורה. הגמרא מבארת
 30 את דברי המשנה התולה את הפטור באופן שהמת מוטל לפניו
 31 דווקא. מקשה הגמרא: מדברי המשנה יש לדייק כי דווקא כאשר מתו
 32 מוטל לפניו, אין - אכן הוא פטור מכל המצוות, ואילו שאינו מוטל
 33 לפניו, כגון שהמת בבית אחד והוא בבית אחר, לא - אינו פטור.
 34 ורמינהי - ויש להקשות על כך מהברייתא שנינו, מי שמתו מוטל
 35 לפניו, אוכל בבית - [בחדר] אחר, בכדי שלא יהא נראה כלועג
 36 לרש - [למת] בכך שתחת לעסוק בקבורתו הוא עוסק באכילה, ואם
 37 אין לו בית אחר, אוכל בבית חבירו, ואם אין לו בית חבירו, כגון
 38 שהוא גר בין הגויים, עושה מחיצה עשרה טפחים להפסיק בינו ובין
 39 המת, ואוכל, ואם אין לו דבר לעשות בו מחיצה, מחזיר פניו
 40 לאחוריו ואוכל, ואינו מיסב על צד שמאל ואוכל, לפי שדרך
 41 חשיבות היא, ואינו אוכל בשר, ואינו שותה יין, ואינו מברך -
 42 ואינו צריך לברך ברכת המוציא קודם אכילתו, ואינו מוזמן - ואינו
 43 צריך לברך ברכת המזון אחר אכילתו,
 44